

BÖYÜK PALATA

VAN DER HEYDEN HOLLANDIYAYA QARŞI

(Ərizə no. 42857/05)

Qərar

STRASBURQ

3 aprel 2012

Van der Heyden Hollandiyaya qarşı işində,
Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi, Böyük Palatanın tərkibi:

Nicolas Bratza, *President*,
Jean-Paul Costa,
Françoise Tulkens,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Corneliu Bîrsan,
Boštjan M. Zupančič,
Elisabet Fura,
Khanlar Hajiyev,
Egbert Myjer,
Dragoljub Popović,
Giorgio Malinverni,
Luis López Guerra,
Ledi Bianku,
Ann Power-Forde,
Julia Laffranque, *hakimlər*,

və *Katib* Michael O'Boyle-dən ibarət tərkibdə,
18 may 2011-ci il və 15 fevral 2012-ci il tarixlərdə qapalı iclas keçirərək,
aşağıdakı qərarı qəbul edir:

PROSEDUR

1. İş Hollandiya vətəndaşı xanım Gina Gerdina van der Heydenin («ərizəçi») İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın («Konvensiya») 34-cü maddəsinə uyğun olaraq bu Dövlətə qarşı 30 noyabr 2005-ci il tarixində göndərdiyi ərizə (no. 42857/05) əsasında başlanılmışdır.

2. Ərizəçi cənab Spronken və cənab Venning tərəfindən təmsil olunmuşdur. Hüquqşünasların hər ikisi Məhkəmədə fəaliyyət göstərir.

Hollandiya Hökumətini («Hökumət») isə Hollandiya Xarici İşlər Nazirliyinin agentı cənab R.A.A. Böker təmsil etmişdir.

3. Ərizəçi iddia etmişdir ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsi və 14-cü maddəsi birlikdə və ayrı-ayrı götürülməklə pozulmuşdur. Belə ki, o, cinayət icraatı zamanı uzun müddət ərzində tanıdığı və sabit ailə münasibətlərində olan şəxsə qarşı ifadə verməyə məcbur edilmişdir.

4. 20 yanvar 2009-cu il tarixdə Məhkəmə Hökuməti ərizə barədə məlumatlandırmışdır. Ərizə Məhkəmənin Üçüncü Seksiyasına (Məhkəmə Reqlamenti 52-ci maddə, §1) yönləndirilmişdir. Həmçinin, qəbuledilənlik məsələsinə və işə mahiyyəti üzrə eyni vaxtda baxılması qərara alınmışdır (keçmiş Konvensiyanın 29-cu maddəsi, § 3).

5. 7 dekabr 2010-cu il tarixdə hakimlər Josep Casadevall (sədr), Elisabet Fura, Corneliu Bîrsan, Boštjan M. Zupančič, Egbert Myjer, Luis López Guerra və Ann Power, və katib Marialena Tsirlidən ibarət Üçüncü Seksiyanın Palatası Böyük Palatanın yurisdiksiyasının xeyrinə imtina etmiş və tərəflərin heç biri bu imtinadan şikayət etməmişdir (Konvensiyanın 30-cu maddəsi və qayda 72).

6. Böyük Palatanın tərkibi Konvensiyanın 26-cı maddəsinin 4 və 5-ci bəndlərinə və 24-cü qaydaya əsasən müəyyən olunmuşdur. 3 noyabr 2011-ci il tarixdə Jan-Paul Kostanın məhkəmənin sədri və hakimlik müddəti başa çatmışdır. Nikolas Bratza sədr seçilmiş və hazırki iş Böyük Palatada onun sədrliyi ilə baxılmışdır (9-cu qaydanın 2-ci bəndi). 4 oktyabr 2011-ci il tarixdə Corc Malinverninin hakimlik müddəti başa çatmışdır. Jan-Paul Kosta və Corc Malinverninin fəaliyyət müddətinin bitməsinə baxmayaraq Konvensiyanın 23-cü maddəsinin 3-cü bəndinə və 24-cü qaydanın 4-cü bəndinə uyğun olaraq onlar hazırki işdə iştirakını davam etdirmişlər.

7. Ərizəçi və Hökumət işin qəbul edilənliyi və mahiyyəti ilə bağlı müvafiq sənədləri təqdim etmişlər.

8. Məhkəmə iclası 18 may 2011-ci il tarixində İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Strasburqdakı binasında keçirilmişdir (Qayda 59 § 3).

Məhkəmədə iştirak etdilər:

(a) *Dövlət tərəfdən*

Cənab R.A.A. BÖCKER, Xarici İşlər Nazirliyi,

Agent,

Cənab J. JARIGSMA, Xarici İşlər Nazirliyi,

Cənab M. KUIJER, Təhlükəsizlik və Ədliyyə Nazirliyi,

Cənab M. ABELS, Təhlükəsizlik və Ədliyyə Nazirliyi,

Məsləhətçi;

(b) *ərizəçi tərəfdən*

Xanım T. SPRONKEN, vəkil,

Cənab S. WEENING, vəkil,

konsul.

Məhkəmədə hakimlər tərəfindən ünvanlanan suallara cənab Böcker, cənab Kuijer və xanım Spronkenin cavabları dinlənilmişdir.

9. Sədr cavabdeh hökumətə əlavə yazılı məlumatlar verməyi təklif etmişdir. Sözügedən məlumatlar 1 iyun 2011-ci il tarixdə məhkəməyə daxil olmuşdur.

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

10. Ərizəçi 1969-cu ildə anadan olmuşdur və Hertogenboschda yaşayır.

11. 2004-cü il may ayının 9-dan 10-na keçə gecə Hertogenboschda, kafelərin birində bir kişi ərizəçinin nikahda olmadığı partnyoru cənab A.

olduğu güman edilən bir şəxs tərəfindən atəş açılaraq öldürülmüşdür. Ərizəçinin həmin vaxtlarda cənab A. ilə münasibətdə olduğu aydın olmuşdur.

12. Hökumətin bildirdiyinə görə, cənab A. 1998 və 2003-cü illərdə bənzər cinayətlərə görə məhkum edilmişdir. Bu cinayətlərdən sonuncusu odlu silahdan istifadə edərək adam öldürməyə cəhd idi. Bu cinayətə görə cəzasını çəkdiyi müddətdə cənab A-ya həftəsonu məzuniyyəti verilmiş və yuxarıda qeyd edilən cinayət həmin müddətdə törədilmişdir.

13. 25 may 2004-cü il tarixdə cənab A-ya qarşı açılan cinayət işi ilə əlaqədar istintaqın gedişində şahid qismində çağrılan ərizəçi gələrək, istintaqı aparan hakim (*rechter-commissaris*) qarşısında ifadə verməkdən imtina etmişdir. O, qeyd etmişdir ki, baxmayaraq ki, onlar evli deyildilər və qanuni nikaha daxil olmayıblar, o, və cənab A-nın 18 ildir birgə yaşadıkları münasibətlərindən iki uşaqları doğulmuşdur və onların ikisi də cənab A. tərəfindən tanınmışdır. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, bu münasibətlə bağlı olaraq Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinin birinci cümləsinə və 3-cü yarımbəndinə əsasən şübhəliyərin həyat yoldaşlarına və qanuni partnyorlarına verilən ifadə verməkdən imtina hüququ ona da şamil edilməlidir. Baxmayaraq ki, ərizəçinin bu baxımdan ifadə verməkdən imtina hüququ yoxdur, istintaqı aparan hakim ərizəçinin azadlıqda qalmasına dair şəxsi maraqlarını ittihamçı tərəfindən irəli sürülən dəlillərdən üstün hesab edərək, ərizəçinin məhkəmənin tələbinə riayət etməməsi səbəbindən həbs olunmasına dair prokurorun xahişini rədd etmişdir. Prokuror bu qərardan Hertogenbosch Regional Məhkəməsinə apellyasiya şikayəti vermişdir.

14. 02 iyun 2004-cü il tarixdə Hertogenbosch Regional Məhkəməsi istintaq hakiminin 25 may 2004-cü il tarixli qərarını ləğv etmiş və məhkəmənin tələbinə riayət etmədiyinə görə ərizəçinin həbs olunmasına dair qərar çıxarmışdır. Məhkəmə hesab etmişdir ki, cinayətdən öncə və sonra cənab A. ilə əlaqədar baş verənlər barədə ərizəçinin məlumat verə bilməsi əsaslı şəkildə güman edilə bilər. Qeyd edilmişdir ki, 1 yanvar 1998-ci il tarixindən qüvvədə olan Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinin müddəalarına, birinci cümləsinə və 3-cü yarımbəndinə əsasən şübhəli şəxsin (keçmiş) həyat yoldaşı yaxud da (keçmiş) qanuni partnyoru ifadə verməkdən imtina hüququna malikdirlər. Onlar ifadə verə bilərlər, lakin bunu etməyə məcbur edilə bilməzlər. Qərarla xüsusilə qeyd edilmişdi ki, :

“217-ci maddənin birinci cümləsinin və 3-cü yarımbəndinin tarixi və qısa xülasəsindən aydın olur ki, qanunvericilik son zamanlarda birmənalı olaraq 217-ci maddənin müddəalarına, birinci cümləsinə və 3-cü yarımbəndinə həyat yoldaşlarından və qanuni partnyorlardan (eyni zamanda keçmiş həyat yoldaşları və keçmiş qanuni partnyorlardan) başqa heç bir partnyoru daxil etmir. Regional məhkəmə bu fikirdədir ki, ərizəçi və şübhəli şəxs evli deyildirlərsə və ya evli olmamışdırlarsa, eləcə də onlar qanuni partnyor deyildirlərsə və ya qanuni

partnyor olmamışdırlarsa ərizəçi Cinayət Prosesual Məcələsinin 217-ci maddəsində qeyd edilən ifadə verməkdən imtina hüququna malik ola bilməz. Ərizəçi və şübhəli şəxsin hər hansı formada uzunmüddətli birgə yaşaması faktı buna təsir etmir. Regional məhkəmə ərizəçinin vəkili tərəfindən irəli sürülən Konvensiyanın 8-ci və 14-cü maddələrinin ifadə verməkdən imtina hüququ olan şəxslərin dairəsinin Hollandiya qanunvericiliyi ilə məhdudlaşdırılmasına yol verməmələri barədə arqumenini rədd etmişdir. Bu dairənin genişlənməsinin ciddi nəticələrə səbəb ola biləcəyi nəzərə alınaraq məsələ qanunvericilik səviyyəsində həll edilməlidir. Odur ki, ifadə vermək hüququ olmayan şəxslərin dairəsinin məhkəmə tərəfindən genişləndirilməsi məhkəmələrin mülahizə sərbəstliyinin (*rechtsvormendetaak*) hüdudlarını aşan hal kimi qiymətləndirilməlidir.

15. Toqquşan maraqları balanslaşdırmaqdan ötrü, Regional Məhkəmə qeyd etmişdir ki, **sözügedən faktlar Cinayət Məcəlləsində ən ciddi cinayətlərdən birinə (Wetboek van Strafrecht) aid olunmuşdur və həqiqətin aşkar olunması kimi ümumi maraq ərizəçinin şəxsi maraqlarından üstündür.** Məhkəmə daha sonra əlavə etmişdir ki, ərizəçi və cənab A-nın ər-arvad kimi, yaxud da qanuni partnyor kimi birgə yaşaması halı maraqları başqa şəkildə balanslaşdırmağa şərait yaratmır. Bu hal əsasında həbs qərarının çıxarılması tələbinin rədd edilməsi ərizəçiyə yenə də, Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinin tələblərinə və qanunvericinin seçiminə zidd olaraq, ifadə verməkdən imtina hüququnun verilməsi ilə nəticələnə bilər.

16. Həmin gün, 2 iyun 2004-cü il tarixdə təxminən saat 03.30 radələrində ərizəçi məhkəmənin tələbinə tabe olmaması səbəbindən həbs edilmişdir. 3 iyun 2004-cü il tarixdə Cinayət Prosesual Məcəlləsinin (bax 26-cı paragraf) 221-ci maddəsinə uyğun olaraq, ərizəçi vəkilin onun azadlığa buraxılmasına dair tələbini rədd edən və o, həbsə alındıqdan sonra qanunla müəyyən edilmiş 24 saat müddətində Regional Məhkəməni xəbərdar edən istintaqı aparən hakim tərəfindən dindirilmişdir.

17. 4 iyun 2004-cü il tarixində Regional Məhkəmənin palatası ərizəçinin həbsinin davam edib-etməməsinin zəruri olduğunu nəzərdən keçirmiş və bu kontekstdə məhkəmə cənab A-ya qarşı açılmış cinayət işində şahid qismində ifadə verməkdən imtina edən ərizəçini dinləmişdir. Regional Məhkəmənin palatası ərizəçinin ifadə verməkdən imtina hüququnun olmamasına dair 2 iyun 2004-cü il tarixli qərarla razılaşmışdır. Ərizəçinin şahid qismində ifadəsinin əldə edilməsinə dair istintaqın maraqlarının ərizəçinin maraqlarından üstün olması nəticəsinə gələn Regional Məhkəmə daha sonra uzadılması imkanı ilə ərizəçinin 12 gün müddətinə həbsdə saxlanılmasına dair qərar qəbul etmişdir. Ərizəçi şikayət ilə Apellyasiya Məhkəməsinə (*gerechtshof*) müraciət etmişdir.

18. 15 iyun 2004-cü il tarixində Regional Məhkəmənin palatası ərizəçinin həbsinin uzadılması barədə prokurorluğun 14 iyun 2004-cü il tarixli tələbinə baxmışdır. Regional Məhkəmə prokuroru, ərizəçini və onun vəkilini dinlədikdən sonra tələbi rədd etmiş və ərizəçinin dərhal azadlığa

buraxılmasına göstəriş vermişdir. Məhkəmə ərizəçinin həbsinin onun Konvensiyanın (“*medegelet op het feitdat de vrijheidsbeneming van de getuigeeninbreuk op artikel 8 van het EVRM tot gevolgheeft*”) 8-ci maddəsiylə müəyyən olunan hüquqlarına zidd olduğunu nəzərə alaraq, onun azadlıqda olmasına dair şəxsi marağının cənab A-ya qarşı aparılan cinayət işində həqiqətin aşkar olunması marağından daha üstün olduğunu müəyyən etmişdir.

19. 24 iyun 2004-cü il tarixdə Hertogenbosch Apellyasiya məhkəməsi ərizəçinin apellyasiya şikayətini (*hogerberoep*) rədd etmiş və mübahisələndirilən 4 iyun 2004-cü il tarixli qərarı qüvvədə saxlamışdır.

20. 31 may 2005-ci il tarixində Ali Məhkəmə (*HogeRaad*) ərizəçinin 15 iyun 2004-cü il tarixində azadlığa buraxıldığını qeyd edərək onun hazırkı şikayətini (*cassatie*) hüquqi cəhətdən qəbul edilməz elan etmişdir. Bununla belə Ali Məhkəmə ərizəçinin Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsində, birinci cümləsində və 3-cü yarımbəndində müəyyən olunan ifadə verməkdən imtina hüququnun olmamasını müəyyən edən Regional Məhkəmənin qərarının Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən düzgün olmayaraq qüvvədə saxlanılmasına dair ilkin şikayətinə və ona belə hüququn verilməməsinin Konvensiyanın 8-ci və 14-cü maddələrinə uyğun olmaması barəsində ikinci şikayətinə baxmağı məqsədmüvafiq hesab etmişdir.

21. Ali Məhkəmə 01 yanvar 1998-ci il tarixdən qüvvədə olan Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinin, birinci cümləsinin və 3-cü yarımbəndinin məzmununu qeyd edərək ilkin şikayəti rədd etmişdir. Ərizəçinin Konvensiyanın 8-ci və 14-cü maddələrinə əsaslanan şikayəti ilə bağlı isə Ali Məhkəmə aşağıdakıları qeyd etmişdir:

“İfadə verməkdən imtina hüququ Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsində, birinci cümləsində və 3-cü yarımbəndində müəyyən edilməklə Konvensiyanın 8-ci maddəsi baxımından ər-arvad və partnyorlar arasında olan “ailə həyatı”nın qorunmasına yönəlib. Bu hüququ ər-arvadlar və qanuni partnyorlara verib ərizəçi və onun partnyoru kimi davamlı nikahsız yaşamaq adəti olan partnyorlara verməməklə qanun sözügedən birgəyaşamanın müxtəlif formalarını fərqləndirmişdir. Hətta bunun, eyni vəziyyətdə olan insanlara münasibətdə müxtəliflik yaratmasına baxmayaraq, ər-arvadlara və qanuni partnyorlara ifadə verməkdən imtina hüququnun verilməsinin qanunla müəyyən olunmuş ifadə vermək vəzifəsindən istisna olmasını nəzərə alaraq, bu fərqin obyektiv və əqlabatan əsaslandırılması vardır. Bu istisnalığın qanunla müəyyən olunmuş formada aydın və işlək qaydada məhdudlaşdırılması belə münasibətlərin həqiqətin açılması marağından üstünlüyünü müəyyən edir. Bunlar hüquqi müəyyənliyə xidmət edir.

22. Bu qərardan apellyasiya şikayəti verilməmişdir.

II. MÜVAFIQ DAXİLİ VƏ MÜQAIŞƏLİ HÜQUQ

A. Daxili hüquq və təcrübə

1. İfadə verməkdən imtina hüququ

10. Şübhəli şəxslərdən fərqli olaraq cinayət prosesində şahid and içdikdən sonra ona ünvanlanan suallara cavab verməyə məcburdur və bundan qəsdən hər hansı bir imtina Cinayət Məcəlləsinin 192-ci maddəsinə əsasən cinayət hesab olunur.

Lakin, Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinə əsasən şübhəli şəxsin müəyyən qohumlarına ifadə verməkdən imtina hüququ verilir.

24. Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsində qeyd olunur:

“Aşağıdakı şəxslərə şahid olmaqdan və ya müəyyən suallara cavab verməkdən yayınmağa icazə verilir:

1°: şübhəli şəxslə artan və ya enən xətt üzrə qan və ya nikah yolu ilə bağlı olan qohumlara.

2°: şübhəli şəxslə *ex transverso* [məsələn: qardaş, bacı, dayı, əmi, bibi, xala, övlad, bacıoğlu, qardaşoğlu, və s.] qan və ya nikah yolu ilə bağlı olan , 3-cü dərəcəli və yuxarı dərəcəli qohumlara;

3°: həyat yoldaşı və ya keçmiş həyat yoldaşı, qanuni partnyor və ya keçmiş qeydiyyatda olan partnyor.”

Üçüncü yarımbənd əvvəllər şübhəli şəxsin həyata yoldaşına və ya keçmiş həyat yoldaşına münasibətdə tətbiq olunurdu.

1 yanvar 1998-ci il tarixindən ifadə verməkdən imtina hüququna dəyişiklik edilərək qanuni partnyora (keçmiş qanuni partnyora) münasibətdə də bu hüququn tətbiq edilməsinə icazə verilmişdir. Bu tarixdən Qanuni Partnyorlar haqqında akt (*Wet geregistreerd partnerschap*) və Qanuni keçmiş Partnyorlar haqqında müddəaların birinci kitabına uyğunlaşdırılması haqqında akt (*Wet tot aanpassing van wetgeving aan de invoering van het geregistreerd partnerschap in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek*) qüvvəyə minmişdir.

25. Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinin (Parlament sənədlərinə bax Parlamenti (Kamerstukken II) 1913/14, 286, no. 3 Aşağı Palata, səh. 108) İzahedici Memorandumundan (*Memorie van Toelichting*) və Ali Məhkəmənin 7 dekabr 1999-cu il tarixli qərarında təsdiq edilmiş Baş Vəkilin rəyindən (Nederlandse Jurisprudentie (Hollandiya Hüquq Hesabatları) 2000-ci ildə nəşr olunan milli hüquq Nömrə ZD1719, no. 163) belə məna hasil olunur ki, **ifadə verməkdən imtina hüququ ailə münasibətlərini qorumaq məqsədini daşıyır**. Həyat yoldaşına və ya qanuni partnyora qarşı ifadə verməkdən imtina hüququnu tanımaqqla qanunverici

cəmiyyətdə bu əlaqələrin mühüm sosial dəyərini etiraf edir və şahidi ifadə verərək öz münasibətlərini təhlükə altında qoymaqdan və ya öz münasibətlərini qorumaq məqsədilə yalan ifadə verməyə yol açan mənəvi dilemma ilə üzləşməkdən qoruyur.

2. *İlkin məhkəmə istintaqı zamanı suallara cavab verməkdən imtina edən şahid barədə prosedur*

26. Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 221-ci maddəsində qeyd olunur:

“1. Sorğu-sual zamanı, şahid ona ünvanlanan suallara heç bir qanuni əsas olmadan cavab və ya tələb olunan bəyanat verməkdən və ya and içməkdən və ya təsdiq etməkdən imtina etdikdə, istintaqın marağına uyğun olan təcili hallarda dövlət ittihamçısı və ya müdafiə tərəfinin tələbi ilə istintaqı aparan hakim Regional Məhkəmə tərəfindən qərar qəbul edilənə qədər həmin şəxs həbs olunması barədə əmr verir.

2. İstintaqı aparan hakim 24 saat ərzində əgər şahid bundan əvvəl azad olunmayıbsa həbs ilə bağlı Regional Məhkəməyə məlumat verməlidir. Regional Məhkəmə 48 saat ərzində şahidin həbsdə saxlanması və ya azadlığa buraxılması barədə qərar qəbul etməlidir.”

Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 222-ci maddəsində qeyd olunur:

“1. Regional Məhkəmə şahidin 12 gündən artıq həbsdə saxlanmasına dair əmr verə bilməz.

2. Lakin, ilkin məhkəmə istintaqı davam etdiyi müddətdə istintaqı aparan hakimin istintaqda müəyyən etdiklərinə və ya dövlət ittihamçısının tələbinə əsasən şahidi yenidən sorğu-sual edəndən sonra Regional Məhkəmə həbs müddətini hər dəfə daha 12 gün artırmağa bilər.”

11. Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 223-cü maddəsində qeyd olunur:

“1. İstintaqı aparan hakim vəzifəsini yerinə yetirən və ya ifadəsi artıq lazım olmayan şahidin həbsdən azad olunması haqqında əmr verir.

2. Regional Məhkəmə istintaqı aparan hakimin gəldiyi nəticələr əsasında *proprio motu* və ya dövlət ittihamçısı və ya müdafiə tərəfinin tələbi əsasında şahidin həbsdən azad olunması haqqında əmr verə bilər. Şahid əvvəlcədən çağırılmalı və dindirilməlidir .

3. Şahidin həbsdən azad olunma ilə bağlı tələbi rədd edildikdə, bu barədə qərarın ona rəsmi çatdırıldığı gündən 3 gün ərzində o, apellyasiya şikayəti verə bilər. Əgər onun apellyasiya şikayəti də rədd edilərsə o, yenidən eyni müddət ərzində hüquqi məsələlər ilə bağlı şikayət verə bilər. ...

4. Hər bir halda dövlət ittihamçısı ilkin məhkəmə istintaqı bitən kimi və ya dayandırılan kimi şahidin həbsdən azad olunması haqqında əmr verməlidir.”

3. Qanuni partnyorluq

128. Partnyorluq münasibətləri doğulma, ölüm və nikah hallarının Qeydiyyatı orqanı tərəfindən qeydə alınır (Mülki Məcəllənin 2-ci paragrafının 1:80a maddəsi); formal tələblər nikah ilə eynilik təşkil edir. Partnyorluq münasibətləri tərəflərin ortaq razılığı əsasında tərəflərin və vəkilin və ya notariusun imzalanmış sazişin qeydə alınması vasitəsilə və ya tərəflərdən birinin tələbi əsasında məhkəmə qərarı ilə pozula bilər (Mülki Məcəllənin 1:80-cı maddəsi).

29. Mülki Məcəllənin nikah münasibətlərini tənzimləyən hüquq normaları (övladları ilə hüquqi ailə əlaqələrinin yaradılmasını tənzimləyən bəzi normalar istisna olmaqla) analogiya əsasında partnyorluq münasibətlərinə də şamil olunur.

4. Məhkəmənin tələbi ilə Hökumət tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlar

30. 1 iyun 2011-ci il tarixində, Məhkəmə iclasında edilən (9-cu paragrafa bax) sorğu əsasında hökumət aşağıdakı məlumatları təqdim etdi :

“ 1997/1998-ci il tarixində Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217- ci maddəsinə dəyişiklik edilərək maddəyə cavabdehlə qanuni partnyorluq münasibətində olan şəxsin ona qarşı şahid kimi ifadə verməkdən imtina hüququ daxil edilmişdir. Bu dəyişiklik özlüyündə münasibətlərin başqa formalarına da tətbiq edilməsi ilə bağlı sulların yaranmasına səbəb olmamışdır.

Lakin, bu dəyişiklik - digərləri ilə bir sırada - qanuni partnyorluq münasibətlərinin qanunvericiliyə daxil olmasının nəticəsi idi ([Parlament sənədləri, Parlamentin aşağı palatası, 15401, no. 5]). Bundan əvvəl qanuni nikahda olan və olmayan cütlüklərin münasibətlərini tənzimləyən qanunvericilik tədqiq edilmişdir. CPM-in 217-ci maddəsinə münasibətdə sorğuda qeyd olunur ki, dəyişiklik həyat partnyoruna şamil olunmalıdır. (p. 16).

Bu tədqiqatdan sonra Kortman komitəsi [komitənin sədrinin adı - Professor S.C.J.J. Kortmann ilə adlandırılan layihələrin nəzərdən keçirilməsi vəzifəsini daşıyan] Partnyorluqla bağlı hazırladığı məruzələri Kabinetə təqdim etmişdir. Komitənin fikrincə, mövcud olan bütün fərqləri aradan qaldırmaq üçün nikahdan əlavə olaraq qanuni partnyorluq münasibətlərinin iki yeni qeydiyyat formasını inkişaf etdirmək lazımdır. Bu üç qeydiyyat forması birlikdə partnyorluq münasibətlərinin müxtəlif formalarına hüquqi nəticə verən hüquq normalarında müxtəlif kateqoriyalar kimi istifadə olunacaq.

Parlamentdəki ([Parlament sənədləri, Parlamentin aşağı palatası, 15401, no. 9, 10 və 11]) sonrakı müzakirələrdə Hökumət partnyorluq münasibətlərinin yalnız bir yeni formasını daxil etməyi qərara almış və bu da gələcəkdə qanuni partnyorluq kimi tanınmışdır. Bunu etməklə Hökumət qəbul etdi ki, bəzi hallarda qəbul edilmiş kateqoriya ilə nizamlanmayan ailə həyatı anlayışının vəziyyətdə

uyğunlaşdırılması üçün xüsusi maddələr tələb oluna bilər. Lakin, Cinayət Prosesual Məcələsinin 217-ci maddəsi kontekstindən buna zərurət görünür.”

B. Avropa Şurasının digər üzv dövlətlərində ifadə verməkdən imtina hüququ.

31. Avropa Şurasının bütün üzv dövlətləri öz qanunvericiliklərində təqsirləndirilən şəxsin həyat yoldaşının ifadə verməyə məcbur edilə bilməsi məsələsinə toxunmuşlar. Aşağıdakı xülasədir və müxtəlif daxili qanunvericiliklərdə vəziyyətin təhlilini qısa şəkildə ifadə edir. Bu, proses zamanı Məhkəmədə mövcud olan məlumata əsaslanır (bax paraqraf 8).

32. Fransa və Lüksemburq istisna olmaqla Avropa Şurasının üzvü olan dövlətlərin heç birində ər-ərvaddan hər hansı birinin şübhəli olması halında digəri ifadə verməyə məcbur edilmir. Bir neçə hallarda, yəni Belçika, Malta və Norveçdə təqsirləndirilən şəxsin həyat yoldaşının ifadə verməməsi **avtomatik olaraq istisna olunur**, baxmayaraq ki, həyat yoldaşı şahid qismində çağrıldıqda o, ifadə verə, bundan imtina edə və ya imtiyaz tələb edə bilər.

33. Partnyorluğa rəsmi qeydiyyat almaq imkanı Avstriyada, Belçikada, Çexiya Respublikasında, Danimarkada, Finlandiyada, Fransada, Almaniya, Yunanıstanda, Macarıstanda, İspaniyada, İrlandiyada, Lüksemburqda, Hollandiyada, Norveçdə, Sloveniyada, İspaniyada (bəzi muxtar icmalarda), İsveçdə, İsveçrədə, Ukraynada və Birləşmiş Krallıqda mövcuddur. Bu dövlətlərdən bəzilərinə bu cür partnyorluğa yalnız tərəflərdən hər ikisi də eyni cinsin nümayəndəsi (Avstriya, Danimarka, Finlandiya, Almaniya, Macarıstan, Sloveniya və İsveç) olmaları halında icazə verilir; digər üzv dövlətlər qanuni partnyorluğa evliliyə alternativ kimi tərəflər kişi və qadın olduğu halda təmin edir.

34. Qanuni partnyorluğa imkan verən iyirmi üzv dövlətdən on üçü təqsirləndirilən şəxsin həyat yoldaşını ifadə verməkdən azad etməyə hazırdır: bunlar Avstriya, Belçika, Çex Respublikası, Almaniya, İspaniya, Hollandiyadır, hansıların ki, qanunvericiliyi bunu açıq şəkildə təsbit edir, eləcə də Danimarka, Finlandiya, Macarıstan, Norveç, İsveç, İsveçrə və Birləşmiş Krallıqdır ki, bu dövlətlərin də qanunvericilikləri digər aspektlərdə olduğu kimi, bu aspektdən də qanuni partnyorluğa evliliyə uyğunlaşdırır. Yunanıstan və İrlandiya bu hüququ qanuni partnyorlara vermir. Fransa və Lüksemburq isə ümumiyyətlə heç kimin ifadə verməkdən imtina hüququnu tanımır.

35. Üzv dövlətlərin az bir qismi – Avstriya, Andorra, Finlandiya, Gürcüstan, Almaniya, Macarıstan, İspaniya, Lixtenşteyn, Litva, Norveç, Polşa, Portuqaliya, Slovakiya, İsveç, Türkiyə və Ukrayna təqsirləndirilən şəxslə nişanlı olan şəxsləri də ifadə vermək vəzifəsindən azad edir. Finlandiya, Almaniya, Macarıstan, İspaniya, Norveç, İsveç və Türkiyədən

başqa bu üzv dövlətlər sözügedən imtiyazı sabit birgəyaşayış yaxud da əlaqədən doğulan uşağın olması kimi sübutlarla evliliyə bənzər münasibətlərin mövcudluğunun sübut edilməsi ilə məhdudlaşdırır.

36. Təqsirləndirilən şəxslə evli, nişanlı və qanuni partnyorluq münasibətlərində olmadan birgə yaşayan şəxslər yalnız Albaniya, Andorra, Litva və Moldovada qeyd-şərtsiz ifadə verməkdən azad edilir. Bunlardan fərqli olaraq Avstriya, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Xorvatiya, Estoniya, “Keçmiş Yuqoslav Respublikası Makedoniya”, Macarıstan, İspaniya, İtaliya, Lixtenşteyn, Çernoqoriya, Norveç, Portuqaliya, Serbiya, Slovakiya, İspaniya, İsveç və İsveçrə qanunvericiliyi münasibətin nikaha bənzər təbiətə malik olmasının münasibətdən doğulan uşaqlar, maliyyə müqavilələri, birgəyaşayışın uzun müddətliliyi kimi dəlillərlə sübut olunmasını tələb edir. Görünür ki, Avropa Şurasının digər üzv dövlətlərində təqsirləndirilən şəxslə sadəcə birgə yaşayan şəxsin bildiklərini gizlətməsinə icazə verilmir.

HÜQUQ

I. Qəbuledilənlik

7. Məhkəmə ərizənin Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndi aspektindən açıq-aydın əsassız olmadığını qeyd edir. Əlavə olaraq qeyd edir ki, ərizənin qəbuledilənliyi başqa aspektlərdən də qeyri-mümkün deyildir. Ərizə qəbuledilən elan edilməlidir.

II. Konvensiyanın 8-ci maddəsinin iddia edilən pozuntusu

38. Ərizəçi şəxsi həyata hörmət hüququnun pozulmasından şikayət etmişdir. O bildirmişdir ki, sabit ailə münasibətlərində olduğu cənab A-ya qarşı şahid kimi çıxış etməyə məcbur edilmişdir. Ərizəçi Konvensiyanın 8-ci maddəsinə isitinad edir, orada deyilir:

“1. Hər kəs öz şəxsi ... həyatına ... hörmət hüququna malikdir.

2. Milli təhlükəsizlik, ictimai asayiş və ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişaş və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı, yaxud mənəviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir.”

39. Hökumət bu iddiaları qəbul etmir.

A. Tərəflərin arqumentləri

1. Hökumət

40. Hökumət Məhkəmənin presedent hüququnda ailə həyatına verilən müstəqil mənaya uyğun olaraq ərizəçi ilə cənab A-nın ailə həyatı yaşadıklarını inkar etmir. Lakin, hökumət “məhkəmədə ifadə vermək ailə həyatına müdaxilə etməyən vətəndaşlıq vəzifəsidir” mülahizəsini irəli sürərək ərizəçinin ifadəsinin lazımsız olması barədə fikri qəbul etmir.

41. Alternativ olaraq, onlar iddia etdi ki, əgər müdaxilə baş veribsə "demokratik cəmiyyətdə zəruri" "ictimai təhlükəsizlik" maraqları naminə və "cinayətin qarşısının alınması" məqsədi daşımışdır. İfadə vermək vəzifəsi cinayət hüququnda ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi üçün əsasdır. Belə ki, cəmiyyətin maraqları üçün cinayət törədənlər cəzalandırılmalıdır. Şahidin ifadə verməyə məcbur edilməsi cinayət təqibi üçün zəruridir.

42. Hazırki işdə bir şəxsin ölümünün səbəbinin araşdırılması üçün digər şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi ərizəçinin ailə həyatına müdaxilənin potensial nəticələrini üstələyir.

43. Əlavə olaraq Hökumət hüquqi müəyyənliyi və cinayət təqibinin effektivliyini qoruyub saxlamağın zəruriliyini bildirərək, iddia edir ki, ifadə verməkdən imtina hüququnun nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərindən başqa digər de fakto ailə münasibətlərinə tətbiq edilməsi cinayət məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid olmayan münasibətlərin təbiəti və yaxınlığı barədə mübahisələrə səbəb olacaq; məhkəmələr mübahisəli münasibətlər baxımından şahidin zəruri və ya etibarlı olmaması səbəbindən ifadə verməkdən azad etməkdə sərbəst olmalıdırlar.

44. Mütənəsibliklə bağlı Hökumət vurğulayır ki, qanuni partnyorluq münasibətlərinin nikahın alternativini kimi qeydiyyatının mümkünlüyü ərizəçi üçün minimum dəyər və rəsmiyyətlə mümkün olacaqdır. Bu ərizəçinin cənab A ilə olan münasibətlərini rəsmi və təsdiqlənmiş edəcəkdir və onun hüququnun məhkəmə qarşısında müdafiə edilməsini təmin edəcəkdir.

45. Nəhayət, Hökumət Avropa Şurasının üzvü olan 15 ölkədən olan sorğunun nəticəsini təqdim etmişdir və bu göstərir ki, Hollandiyadakı sözügedən sistem onlardan fərqli deyildir.

2. Ərizəçi

46. Ərizəçi cənab A ilə münasibətlərinin uzun müddət davam etdiyini və stabilliyini vurğulamışdır. Bu münasibətlər sözügedən hadisənin baş verməsindən 18 il əvvəl başlamışdır; münasibətləri olan dövrdə onlar birgə davamlı yaşamışlar və onların birgə həyatı (əvvəllər baş vermiş cinayətlə bağlı) cənab A-nın 1988-ci ildə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını çəkməyə başlaması səbəbindən dayandırılmışdır. Bundan başqa, ərizəçinin cənab A

ilə birgə münasibətlərindən iki (1990 və 2002-ci illərdə anadan olmuş) uşaqları dünyaya gəlmiş, cənab A uşaqların hər ikisini qəbul etmiş və uşaqlar onun soyadını daşımışlar. Onların ailə münasibətləri ilə nikah və ya qanuni partnyorluq arasında olan yeganə fərq formal aktın olmamasıdır.

47. Ərizəçi iddia etmişdir ki, nə qədər ki, söhbət ailə münasibətlərinin qorunması naminə ifadə verməkdən imtina hüququnun ağılabatanlığından gedir, onun ailəsi də nikah, yəni əsaslı və ya qeydiyyatdan keçmiş ailə münasibətləri kimi qorunmalıdır. Bu sadəcə məhkəmələrin işini asanlaşdıraraq onların 8-ci maddə ilə qorunan *de facto* ailə münasibətlərinin mövcud olub-olmaması faktını araşdırmaqdan azad edilməsi üçündür. Bu halda məsələ ilə bağlı hər hansı şübhə olmayacaqdır.

48. Birgə yaşama və nikah münasibətləri Hollandiya hüququnun vergi, aliment, icarə və social təminat kimi başqa sahələrində də bərabər hesab olunurlar; bu normal həyatda heç bir çətinliyə səbəb olmur. Konvensiyanı qəbul etmiş digər dövlətlərdə də ifadə verməkdən imtina hüququ şübhəli şəxslə birgə yaşayanlara və nişanlı olan şəxslərə aid edilir.

49. Bütün hallarda, ərizəçinin fikrincə cənab A-nın işində həqiqəti müəyyən etmək üçün onun ifadəsi lazım deyildir: kifayət qədər başqa sübutlar mövcud olmuşdur.

B. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

1. 8-ci maddəyə əsasən ərizəçinin hüquqlarına müdaxilə

50. Məhkəmə təkrarlayır ki, 8-ci maddədə “ailə həyatı” anlayışı təkəcə nikah əsasında formalaşan ailələrə deyil, həmçinin başqa *de facto* münasibətlərə də tətbiq oluna bilər (bax, bir çox digər qərarlar arasında, *Marks Belçikaya qarşı*, 13 iyun 1979, § 31, Series A no. 31; *Keegan İrlandiyaya qarşı*, 26 may 1994, § 44, Series A no. 290; *Kroon və digərləri Hollandiya qarşı*, 27 oktyabr 1994, § 30, Series A no. 297-C; *X, Y və Z Böyük Britaniyaya qarşı*, 22 aprel 1997, § 36, *qərar və qərardadlar toplusu* 1997-II; *Emonet və digərləri İsveçrəyə qarşı*, no. 39051/03, § 34, ECHR 2007-XIV). Münasibətlər ailə həyatına bərabər o vaxt tutulur ki, cütlüklərin birgə yaşaması, onların münasibətlərinin uzunmüddətli olması, qarşılıqlı öhdəliklərin, birgə uşaqların olması kimi və digər bu kimi faktorlarla müşayiət olunsun.

51. Ərizəçin cənab A ilə münasibətləri sözügedən hadisənin baş verməsi zamanı artıq 18 il idi ki, davam edirdi; onlar bu münasibətlərdə ən azı 1998-ci ilə kimi - bu işlə bağlı olmayan hallara görə cənab A. həbs olunduğu vaxta qədər olub birgə yaşamışdılar.

Onların birgə münasibətlərindən 2 uşaqları dünyaya gəlmiş və hər biri cənab A tərəfindən tanınmışdır. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi ilə cənab A arasında ailə həyatı mövcud olmuşdur. Cavabdeh Hökumət bunu mübahisə etməmişdir.

52. Məhkəmə hesab edir ki, Hökumət tərəfindən təqdim olunanlara əsasən ərizəçiyə tətbiq olunan ifadə vermək məcburiliyi vətəndaşlıq vəzifəsi olmasına baxmayaraq, ərizəçinin cinayət prosesində cənab A-ya qarşı ifadə verməyə məcbur edilməsi onun ailə həyatına hörmət hüququna müdaxilə təşkil etmişdir.

2. “Qanunvericiliyə uyğunluğu”

53. Bütünlüklə təsdiqlənmişdir ki, müdaxilə qanunvericiliyə uyğun olaraq, Cinayət Prosesual Məcəllənin 221-ci maddəsi əsasında baş vermişdir.

3. “Qanuni məqsəd”

54. Müdaxilənin “qanuni məqsədə” -inter alia “cinayətlərin qarşısını almaqla” cəmiyyəti qorumağa yönəlməsi mübahisəsizdir, sözügedən konsepsiya cinayətlərin aşkarlanması və araşdırılması məqsədilə sübutların təmin edilməsini də əhatə edir (*Société Colas Est və başqaları Fransaya qarşı*, no. 37971/97, § 44, ECHR 2002-III; *K. Avstrayaya qarşı*, no. 16002/90, Komissiyanın 13 October 1992 tarixliməlumatı, § 47, Series A no. 255-B).

4. “Demokratik cəmiyyətdə zəruri”

55. İlk növbədə Məhkəmə Konvensiya sisteminin fundamental subsidiar rolunu xatırladır və bildirir ki, yerli hakimiyyət orqanları insan hüquqlarının qorunması ilə bağlı birbaşa olaraq demokratik legitimliyə malikdirlər (bax *Hatton və başqaları Böyük Britaniyaya qarşı*[GC], no. 36022/97, § 97, ECHR 2003-VIII). Bundan başqa, onların ölkələrinin həyatı ilə birbaşa və davamlı əlaqələri səbəbindən, **onlar prinsipcə beynəlxalq məhkəmələrdən fərqli olaraq yerli ehtiyac və şəraiti daha yaxşı qiymətləndirmək iqtidarındadır** (bax, *mutatis mutandis*, *Handyside Böyük Britaniyaya qarşı*, 7 dekabr 1976, § 48, Series A no. 24; *Müller və başqaları İsveçrəyə qarşı*, 24 may 1988, § 35, Series A no. 133; *Wingrove Böyük Britaniyaya qarşı*, 25 noyabr 1996, § 58, *Məlumat*1996-V; *Fretté Fransaya qarşı*, no. 36515/97, § 41, ECHR 2002-I; and *A, B və C İrlandiyaya qarşı* [GC], no. 25579/05, § 223, ECHR 2010-...).

56. Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə qorunan hüquqlar ilə ictimai maraq arasında ədalətli balansın qorunmasının ilkin qiymətləndirilməsi yerli hakimiyyət orqanlarının vəzifəsidir. Buna görə, belə toqquşan maraqlar arasında ən uğurlu balans yaradan qanunvericiliyi qəbul etmək üçün dövlətlər sözügedən maraqları barışdırmaq üçün vasitələri müəyyən etməlidirlər (bax *Odièvre Fransaya qarşı*[GC], no. 42326/98, § 49, ECHR 2003-III).

57. İlk qiymətləndirmə yerli qanunvericiliyə uyğun həyata keçirilsə də, müdaxilənin zəruri olub-olmamasına dair yekun qiymətləndirilmə Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən Məhkəmə araşdırmasının predmetidir (bax *S. və Marper Böyük Britaniyaya qarşı*[GC], no. 30562/04 və 30566/04, § 101, 4 dekabr 2008).

58. Bu qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün prinsip etibarilə yerli orqanlara mülahizə səlahiyyəti verilmişdir (bax, *Dickson Böyük Britaniyaya qarşı*[GC], no. 44362/04, § 77, ECHR 2007-XIII, və *A və C İrlandiyaya qarşı* [GC], § 232). Qiymətləndirmənin dərinliyi konkret işin halları ilə müəyyən olunur.

59. Fərdin əsas və ya özəl hüquqları ilə bağlı mülahizə səlahiyyəti daha dardır (bax *S. and Marper*, cited above, § 102). Şəxsin mövcudluğu və şəxsiyyətinin xüsusilə mühüm aspektləri mübahisə predmeti olanda Dövlətlərə verilən mülahizə səlahiyyəti məhdudlaşdırılmalıdır (bax, səlahiyyətli orqanlar arasında, *Dickson*, yuxarıda, § 78; *Evans Böyük Britaniyaya qarşı* [GC], no. 6339/05, § 77, ECHR 2007-IV; *S. və Marper*, *ibid.*; və *A, B və C v. İrlandiya*).

60. Mübahisəli marağın nisbi vacibliyinə və ya onun ən yaxşı müdafiə vaistəsinə gəldikdə, həmçinin mübahisə həssas, mənəvi və ya etik məsələni qaldırırdıqda, Avropa Şurasına üzv dövlətlər arasında razılığın olmadığı halda mülahizə səlahiyyəti daha genişdir. (bax, *Evans*, § 77; *Dickson*, § 78; və *A, B və C v. Ireland*, *ibid.*).

61. Bu işə gəldikdə, Məhkəmə şahidlərin ifadə verməsinin məcburiliyi ilə bağlı Avropa Şurasına üzv dövlətlərin təcrübəsində yanaşma müxtəlifliyini müşahidə edir. (bax paragraflar 31-36). Baxmayaraq ki, bu barədə ortaq qərarın olmaması özü-özlüyündə həlledici deyil, bu hal məsələ üzrə qiymətləndirilmədə geniş mülahizə səlahiyyətinə mane olmur.

62. Məhkəmə xatırladır ki, bu işdə sözügedən məsələ ilə bağlı iki toqquşan ictimai maraq mövcuddur. Birincisi, ağır cinayətlər üzrə cinayət təqibinin həyata keçirilməsindən ibarətdir. İkincisi, ailə həyatını dövlət müdaxiləsindən qorumaqdan ibarət ictimai maraqdır. Hər iki maraq ictimai rifah baxımından əhəmiyyətlidir. Bu maraqların balanslaşdırılması ilə bağlı cavabdeh Hökumət hesab etmişdir ki, ailə həyatını dövlət müdaxiləsindən qorumaq marağı ağır cinayətlərin təqibi marağından daha üstündür, lakin onlar qanunla qorunan ailə həyatının hüdudlarını müəyyən etmişlər. Onlar buna imtiyaz verməzdən əvvəl qorunan ailə münasibətlərinə dair formal tələbləri müəyyən etməklə nail olmuşlar. Bu cür formal tanınma nikah və ya qanuni partnyorluq kimi rəsmiləşdirilmişdir. Cinayət təqibi ilə bağlı ictimai maraq şəxsə qarşı cinayət törədilməsinin qarşısının alınmasını üçün səmərəli müddəaların olmasını ehtiva etməklə həmin müddəaların pozulmasının qarşısının alınmasını və cinayətin cəzalandırılmasını təmin edən hüquq-mühafizə mexanizmlərinə arxalanır. (bax, *Osman Böyük Britaniyaya qarşı*, 28 oktyabr 1998, § 115, *Məlumat*1998-VIII; *Branko Tomašić və başqaları Xarvatiyaya qarşı*, no. 46598/06, § 49, ECHR 2009-...

(çıxarışlar); *Opuz Türkiyəyə qarşı*, no. 33401/02, § 128, ECHR 2009-...; və *Rantsev Kipr və Rusiyaya qarşı*, no. 25965/04, § 218, ECHR 2010-... (çıxarışlar)). Bu məsələ ilə bağlı əlavə edilməlidir ki, Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin vəzifəsi cinayətlərin qarşısının alınması və ya cəzalandırılması şəxslərin hüquqlarının digərləri tərəfindən pozulmasından fəal müdafiəsi də daxil olmaqla Konvensiyanın digər müddələrinin tətbiqinə şamil olunur: əslində Məhkəmə ilkin olaraq belə vəzifəni Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusunu müəyyən edərək formulə etmişdir (bax *X və Y v. the Netherlands*, 26 mart 1985, § 27, Series A no. 91).

63. Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin üzərinə qoyulmuş vəzifənin mahiyyəti odur ki, cinayət icraatında ifadə vermək şəxslərin “normal vətəndaşlıq borcu” kimi nəzərdən keçirilməlidir. Məhkəmə Voskuil Hollandiya qarşı işində bu barədə qeyd etmişdir (no. 64752/01, § 86, 22 noyabr 2007).

64. Məhkəmənin presedent hüququnda həmin vətəndaşlıq vəzifəsindən istisnalar tanınmışdır. Belə ki, şəxs özünə qarşı ifadə verməmək hüququna malikdir. Konvensiyanın 10-cu maddəsinə (bax, *K. v. Austria*, § 45) əsasən Komissiya tərəfindən prinsipə tanınmış bu imtiyaz məhkəmə tərəfindən 6-cı maddə ilə müdafiə olunan hüquqlar əsasında müəyyən edilmişdir (bax *John Murray Böyük Britaniyaya qarşı*, 8 fevral 1996, § 45, *Məlumatlar* 1996-I; və *Saunders Böyük Britaniyaya qarşı*, 17 dekabr 1996, § 68, *Məlumatlar* 1996-VI; *Jalloh Almaniya qarşı* [GC], no. 54810/00, § 97, ECHR 2006-IX, və *Gäfgen Almaniya qarşı* [GC], no. 22978/05, § 168, ECHR 2010-...). Həmçinin, jurnalistlərə də onların müəyyən hallarda öz mənbələrini gizli saxlamaq kimi legitim ehtiyacları nəzərə alınmaqla Konvensiyanın 10-cu maddəsindən irəli gələn sübut göstərməkdən imtina hüququ verilir. (bax, *Goodwin Böyük Britaniyaya qarşı*, 27 mart 1996, § 45, *Məlumat* 1996-II; *Sanoma Uitgevers B.V. Hollandiyaya qarşı* [GC], no. 38224/03, §§ 59-63, 14 sentyabr 2004).

65. Məhkəmənin araşdırmalı olduğu əsas sual ondan ibarətdir ki, qanunvericiliyində ərizəçinin daxil edilmədiyi cinayət icraatında məcburi ifadə vermək hüququndan azad olunmuş məhdud dairəni nəzərdə tutmaqla cavabdeh Dövlət ərizəçinin 8-ci maddə ilə qorunan hüquqlarını pozmuşdurmu? Bu baxımdan, Məhkəmə qeyd edir ki, Hollandiya müəyyən kateqoriya şahidlərə qanunla müəyyən edilmiş imtiyaz verən Avropa Şurasının üzvü olan bir çox dövlətlərdən biridir. Bu açıq-aydın Ali Məhkəmə tərəfindən etiraf olunmuşdur ki, şübhəli şəxsin həyat yoldaşı, əvvəlki həyat yoldaşı, qanuni partnyorlar, keçmiş qanuni partnyorlar xüsusi bir kateqoriyaya aid edilmişdirlər. **Belə şahidlər həqiqətə uyğun ifadə verərək öz şəxsi münasibətlərini təhlükə altında qoymaq və ya həqiqətə uyğun olmayan ifadə verməklə münasibətlərini qorumaq kimi seçimdən azad olunurlar.**

66. Burada ərizəçi cənab A ilə olan ailə münasibətlərinə görə sözügedən imtiyazlara malikdir. Belə ki, ərizəçinin cənab A ilə olan münasibətləri

nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərinin məqsədlərinə uyğundur, lakin onların münasibətləri bugünədək rəsmiləşdirilməmişdir.

67. Məhkəmə bildirir ki, ifadə verməkdən imtina etmək hüququ ictimai maraq naminə normal vətəndaş vəzifəsindən istisnalıq təşkil edir. Qəbul edilməlidir ki, bu hüquq tanınan hallarda ona malik olan kateqoriyalardan olan şəxslərə münasibətdə şərtlər və tələblər açıq-aydın şəkildə müəyyən edilməlidir.

68. Nə qədər ki, cavabdeh Dövlətin yerli qanunvericiliyi şəxsi həyata əsaslanaraq ümumən ifadə verməkdən imtina hüququnu tanımaqla yanaşı bu hüquqa malik olan şəxsləri şübhəli şəxsin həyat yoldaşı, əvvəlki həyat yoldaşı, qanuni partnyoru və əvvəlki qanuni partnyoru ilə məhdudlaşdırır (Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsi; bax, 24-cü paragraf), bu cür məhdudlaşdırılma, istisnanın əlaqələri obyektiv qiymətləndirilə bilinməyən şəxslərə tətbiq edilməsinin qarşısını səmərəli şəkildə alır.

69. Məhkəmə ərizəçinin cənab A ilə münasibətlərinin nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətləri ilə eynilik təşkil etməsi, qanuni birliklərlə eyni hüquqi nəticələrə malik olması barədə irəli sürdüyü iddiasını qəbul etməmişdir. Dövlətlər ifadə verməkdən imtina hüququnun tətbiq edilməsi hallarını müəyyən etmək və nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərinin həddini müəyyən etmək hüququna malikdirlər. Qanunvericilik nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərində olanlara xüsusi status verə, de facto başqa növ birliklərə isə belə status verməyə bilər. Nikah belə münasibətlərə daxil olmuş şəxslərə xüsusi status verir; nikah münasibətləri Konvensiyanın 12-ci maddəsi ilə müdafiə olunur və ictimai, şəxsi və hüquqi nəticələr yaradır (bax, *mutatis mutandis*, *Burden v. the United Kingdom* [GC], no. 13378/05, § 63, ECHR 2008-...; və *Şerife Yiğit v. Turkey* [GC], no. 3976/05, § 72, ECHR 2010-...). Eyni zamanda qanuni partnyorluq münasibətləri hüquqi nəticələri ilə digər yaşayış növlərindən fərqlənir. İctimai öhdəliyin mövcudluğunun müəyyən edilməsində münasibətlərin müqavilə təbiətli hüquq və öhdəliklərin daşıyıcısı olması onların müddəti və xarakterindən daha mühüm rol oynayır. Ərizəçi ilə cənab A arasında belə hüquqi razılığın olmaması onların münasibətlərini digər nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərindən fərqləndirir (bax: *Burden*, § 65). Məhkəmə əlavə olaraq qeyd edir ki, məsələyə başqa cür yanaşılsa, bir çox fərdi işlərdə (fərdlər arasında olan münasibətlərdə) rəsmiləşdirilməmiş qeyri nikah münasibətlərinin təbiətinə qiymət vermək və ya belə birliklərin rəsmiləşdirilmiş birliklərə uyğunlaşdırılması meyarlarını müəyyən etmək zəruriliyi ortaya çıxacaq.

70. Ərizəçinin Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 217-ci maddəsinə əsasən şübhəli şəxslə nikahda və ya qanuni partnyorluq münasibətində olan şəxslərin ifadə verməkdən imtina hüququna malik olması faktından məlumatsız olması qeyd olunmamış; ərizəçinin cənab A ilə münasibətlərinin uzun müddət davam etməsi və xarakteri (bax, *mutatis mutandis*, *Şerife Yiğit*,

§§ 84-86, ECHR 2010-...) nəzərə alınmaqla belə bir halın mövcud olması ehtimal olunmur.

71. Hollandiya qanunvericiliyi şahidin ifadə verməkdən imtina hüququnu belə tənzimləyir ki, ərizəçinin vəziyyətində olan şəxslər imtiyazlardan istifadə etmək üçün öz münasibətlərini nikaha girməklə və ya qanuni qeydiyyatdan keçirməklə rəsmiləşdirməlidirlər.

72. Ərizəçi ilə cənab A arasında nikahın bağlanmasına heç bir maneə olamamışdır. Məhkəmə bildirir ki, şübhəli şəxsin gələcək həyat yoldaşının məcburi şahid kimi ifadə verməsi ilə bağlı olan ictimai maraq özü-özlüyündə Konvensiyanın 12-ci maddəsi ilə qorunan nikah hüququndan üstün tutulmaq üçün kifayət deyil. (bax, *mutatis mutandis*, *Frasik Polşaya qarşı* no. 22933/02, §§ 95-96, ECHR 2010-... (çıxarışlar)).

73. Ərizəçi və cənab A-nın qanuni partnyorluq münasibətlərinə daxil olmalarının qarşısını alan hər hansı maneənin mövcud olması da görünür. Cinayət Prosesual Məcəllənin 217-ci maddəsinə əsasən belə bir razılaşmanın nikah münasibətlərində olduğu kimi eyni hüquqi nəticələri vardır. Bundan əlavə, onlar belə bir birliyi hər hansı boşanma prosesi ilə bağlı xərclər və narahatlıqlar olmadan poza bilirlər (bax paraqraf 28 yuxarıda).

74. Cavabdeh Dövlətin də daxil olduğu Razılığa gələn Tərəflər bir sıra sosial təminat (bax, məsələn Razılığa Gələn Tərəflər, *Goudswaard-van der Lans Hollandiyaya qarşı* (dec.), no. 75255/01, ECHR 2005-XI) və vergi məsələsi daxil olmaqla (bax, məsələn Razılığa Gələn Tərəflər və *mutatis mutandis*, *Feteris-Geerards Hollandiya qarşı*, no. 21663/93, Komissiyanın qərarı 13 oktyabr 1993) digər məqsədlər üçün fiziki şəxslər arasında razılaşdırılmış nikaha oxşar münasibətləri nikahla eyniləşdirir. Bu məsələlər sözügedən işlə və cinayət təqibinə dair əhəmiyyətli ictimai maraq ilə heç bir əlaqəsi olmayan müxtəlif normalarla tənzimlənir.

75. Cənab A-nın təqsirini sübut etmək üçün kifayət qədər digər sübutların mövcudluğu ilə bağlı ərizəçinin dəlilinə gəldikdə, Məhkəmə müəyyən şahid ifadəsinə ehtiyacın olub-olmamasına dair qərar qəbul etmək məsələsinin prinsip etibarı ilə yerli məhkəmələrin səlahiyyətinə aid olduğunu təkrarlayır. Bunu Məhkəmə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinə uyğun olaraq araşdırdığı işlərdə qeyd etmişdir (bax, *Engel and Others Hollndiyaya qarşı*, 8 iyun 1976, § 91 Series A no. 22; *Bricmont Belçikaya qarşı*, 7 iyul 1989, § 89, Series A no. 158; *Asch Avstriyaya qarşı*, 26 aprel 1991, § 25, Series A no. 203; *Vidal Belçikaya qarşı*, 22 aprel 1992, § 33, Series A no. 235-B; *Doorson Hollandiyaya qarşı*, 26 mart 1996, § 67, *Məlumatlar*1996-II; *Van Mechelen və başqaları Hollandiyaya qarşı*, 23 aprel 1997, § 50, *Məlumatlar*1997-III; and *Perna İtaliyaya qarşı* [GC], no. 48898/99, § 29, ECHR 2003-V). Eyni prinsiplər prokurorluq orqanları tərəfindən çağırılan şahidə tətbiq edilir.

76. Şahidlərin maraqları prinsip etibarilə 8-ci maddə də daxil olmaqla Konvensiyanın müddəaları ilə təmin edilir; Razılığa gələn Tərəflər cinayət

prosesini elə təşkil etməlidirlər ki, sözügedən maraqlar ədalətsizliklə qarşılansın (bax, *Doorson*, yuxarıda, 26 mart 1996, § 70; *Van Mechelen*, yuxarıda, § 53; və *Marcello Viola İtaliyaya qarşı*, no.45106/04, § 51, ECHR 2006-XI (çıxarışlar)). Lakin, yuxarıda qeyd olunanlardan belə nəticə hasil olunur ki, hazırki işdə sözügedən maraqlara qəsd olunmamışdır. Ərizəçi öz birliyini rəsmi olaraq qeydiyyatdan keçirməmişdir və bununla bağlı ona heç bir irad tutula bilməz. Ərizəçi bu seçimi etməklə onun hüquqi nəticələrini də qəbul etmişdir. Belə ki, ərizəçi özünü qorunan ailə münasibətlərindən kənar saxlayaraq ifadə verməkdən imtina hüququndan məhrum etmişdir. Belə olan halda Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin maraqlarına qəsd edən ailə həyatına ağır və qeyri-mütənasib müdaxilə edilməmişdir.

77. Sonda, Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçi on üç gün müddətinə həbs edilmişdir. Lakin, qeyd etmək lazımdır ki, bu həbs ona məhkəmənin əmrinə - özü də adam öldürmə cinayətinin təqibində ifadə vermək barədə əmrinə tabe olmaması səbəbindən tətbiq edilmişdir. Məhkəmə qəbul edir ki, ərizəçinin həbsi ciddi bir təbirdir. Lakin, işin hallarından aydın olur ki, həbsi tənzimləyən yerli qanunvericilik kifayət qədər təminatlar nəzərdə tutur. Belə ki, istintaq hakiminin Regional Məhkəməyə həbs barədə məlumat verməsi, Regional Məhkəmə tərəfindən şahidin azad edilməsi və ya həbs müddətinin uzadılması barədə qərar qəbul etməsi üçün çox qısa müddətlər, müvafiq olaraq 24 və 48 saat müəyyən olunmuşdur. Şahid istintaq hakiminin qərarından şikayət edə bilməsə də, Regional Məhkəməyə azad edilməsinə dair ərizə ilə müraciət edə, ərizə rədd edildikdə isə ondan şikayət edə bilər. Məhkəmə hazırki işin hallarına uyğun olaraq hesab edir ki, ərizəçinin azadlıqdan məhrum edilməsi onun Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə qorunan hüquqlarına qeyri-mütənasib müdaxilə təşkil etməmişdir.

78. Bu işdə Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusu baş verməmişdir.

III. Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə birlikdə götürülməklə Konvensiyanın 14-cü maddəsinin iddia olunan pozuntusu

79. Ərizəçi əlavə olaraq şikayət etmişdir ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsilə birlikdə götürülməklə 14-cü maddəsinin tələblərinə zidd olaraq ayrı-seçkiliyə məruz qalmışdır. 14-cü maddəyə əsasən:

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə cins, irq, rəng, dil, din, siyasi və digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti, doğum və ya digər status kimi hər hansı əlamətlərinə görə ayrı-seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.”

Hökumət belə bir pozuntunun baş verdiyini inkar edir.

A. Tərəflərin arqumentləri

1. Hökumət

80. Hökumət iddia edir ki, ərizəçinin vəziyyəti nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərində olan şahidlərin vəziyyəti ilə müqayisə edilə bilməz, çünki onun belə münasibətin daimi xarakterini nümayiş etdirən hüquqi sənədi yoxdur.

81. Həmçinin Hökumət iddia edir ki, fərqləndirilmənin obyektivliyi və ağılabatanlığı nikah (və ya qeydiyyatdan keçmiş partnyorluq) əlaqələri əsasında yaranan ənənəvi ailə münasibətlərinin qorunmasına xidmət edir, bu iki birlik formasının xüsusi hüquqi statusu vardır və qanunverici de facto birgə yaşayanlara bu statusu vermək niyyətində deyildir.

82. Birgəyaşayışın digər formalarının vergi və sosial müdafiə məqsədləri üçün tanınmasının səbəbi bu münasibətlərin təbiətindən irəli gəlir və əsasən maliyyə xarakterlidir və bu hal hər hansı ailə bağlarının mövcudluğu ilə bağlı deyil.

2. Ərizəçi

83. Ərizəçi hesab edir ki, o, nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərində olanlarla eyni vəziyyətdədir və yeganə fərq, onun cənab A ilə münasibətlərinin rəsmiləşdirilməməsidir. Bu səbəbdən o, nikah və ya qanuni partnyorluq münasibətlərində olan şəxslərlə eyni müdafiəyə malik olmalıdır. Məhkəmənin sosial müdafiə ilə bağlı evli və evli olmayan cütlüklər arasında fərqləndirmənin ayrı-seçkiliyə səbəb olmadığı qənaətinə gəldiyi işlərdən fərqli olaraq, bu işdə Dövlətin maliyyə maraqlarına toxunulmur. Belə ki, bu işdə "ağılabatan mütənasiblik əlaqəsi" olmamışdır.

B. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

84. Ərizəçinin bu məsələ üzrə şikayətinin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, onun cənab A ilə davamlı və uzun sürən ailə münasibətləri hüquqi birlik kimi qeydiyyatdan keçmiş olsaydı o, ifadə verməkdən imtina etmək hüququndan istifadə edə bilərdi. Məhkəmə artıq ərizəçinin şikayətinə mahiyyəti üzrə Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən baxmışdır. Nəticə etibarilə, Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə birgə götürülməklə 14-cü maddəsinin araşdırılmasına ehtiyac qalmamışdır.

Bu əsaslarla, Məhkəmə

1. *Yekdilliklə ərizəni qəbul edilən elan edir;*

2. *Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozulmadığını qət edir (10 səsə qarşı 7 səsə);*

3. Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə birgə götürülməklə 14-cü maddəsinin araşdırılmasına ehtiyac olmaması qərarına gəlir (10 səsə qarşı 7 səs).

Michael O'Boyle
katib

Nicolas Bratza
Sədr

Konvensiyanın 45-ci maddəsinin 2-ci bəndinə, Məhkəmə Reqlamentinin 74-cü qaydasının 2-ci bəndinə uyğun olaraq, aşağıdakı xüsusi rəylər əlavə olunur:

- (a) Hakim Kostanın, hakim Hacıyev və hakim Malinverninin uzlaşan xüsusi rəyi
- (b) Hakim Tulkens, Vajic, Şpilman, Zupançiq və Laffranqenin birgə xüsusi rəyi
- (c) Hakim Kasadeval və Lopez Gerranın xüsusi rəyi.

N.B.
M.O'B.

